

Գուցէ ընթերցողը կարծում է որ մենք հնարում ենք, որ մենք ինքներս խելագարվել ենք... Եթէ մեզ չէք հաւատում, կարդացէք ռուսաց «Голосъ» լրագիրը, կարդացէք անգլիական «Daily News» լրագիրը...

Լրագիրները հաղորդում են որ թիւրքաց հայերի բազմաթիւ ընտանիքները վերջին յուսահատութեանը հասած՝ պատրաստ են կրօնափոխ լինել, իսկ մեր սեփական թղթակիցները Պարսկաստանից հաղորդում են մեզ որ Հայաստանի բազմաթիւ բնակիչները փախչում են դէպի Պարսկաստան:

Հուտով Հայաստանը բոլորովին կը դատարկվի հայերից:

Եւ այս է ցանկանում թիւրքիան: Եւն ժամանակ ոչնչացած հայերի տեղ, Բ. Գուրը կը բնակեցնի Հայաստանում արիւնարբու չէրկէզներին և բարբարոս քիւրդերին:

Մի և նոյն ժամանակ մեզ տեղեկացնում են որ կովկասեան բազմաթիւ լեռնաբնակ մահմետականներ անդադար փախչում են Կովկասեան սարերից և զետեղվում են Հայաստանում...

Ուրեմն մի բանի տարուց յետոյ կարելի կը լինի Հայաստանը աշխարհիս երեսից բոլորովին ջնջված համարել, կարելի կը լինի Հայաստանը միմիայն լոկ աշխարհագրական և պատմական անուն համարել...

Ուշադրութիւն ենք դարձնում այդ սարսափելի երևոյթի վրա Կ. Պօլսի դարգահագլուխ հոսոսներին, այդ տխմար ազգասէրներին, որոնք զբաղվում են ազգային ժողովի ատենաբանութիւններով, զուարճանում են կրօնական վէճերով և վիճում են, միմեանց միաուտելով ինչ անուն տան միացած ընկերութիւններին...

Իսկ մեր Կովկասեան հայերի մասին, որոնց միակ նպատակն է միմեանց վնասել, մենք արժանաւորութիւնից ստոր ենք համարում խօսելն անգամ:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՏՈ ՅՈՒՆՈՒԿԻՉԷԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՊԱՏԻՉԷ

Յունվարի 28-ին, երկուշաբթի օրը կատարվեցաւ Քիթիլիի հայոց գերեզմանատան ետե գտնված գաշտի վրա երկրիս հոշաւ կաւոր աւազակ Տատո Յուլուկիճէի մահուան պատիժը. ժողովրդի մի ահադին բազմութիւն վաղօրօք շրջապատել էր կախաղանի շուրջը, որ գտնվում էր հայոց գերեզմանատան ետեւը, և այն փողոցի ընդարձակ տարածութիւնը, որի վրայով պէտք է անցկացնէին մահապարտին. եղանակն այնչափ ցուրտ չէր, և ամբոյսի բազմութիւնը զարդարված էր նրա գեղեցիկ սեռի անդամներով:

Ժամը 10-ից երեք քառորդ անց էր, երբ հեռաւորութեան մէջ ամբոյսի բազմութեան մէջից երևաց մահապարտի կառքը: Կարմիր զգեստով դահիճը, ձեռքը դրած իր զոհի վրա, մի առանձին Հպարտութեամբ նայում

թիւն: Եւ չեմ կարող հաւատալ այդպիսի ցնորքի: —Ի՛նչ, ո՛չ, Գէորգեան, դու չես մտալ հայեացքով ես նայում հայի վրա... գոչեցին զանազան կողմերից և վէճը տաքացաւ:

Այսպէս խօսում էին զանազան անկիւններում, մինչև եկան մնացածները:

—Փառք Աստուծո՛ւ, տղայք, ասաց առաջ և կանգնեցին մէկը, վերապէս մենք հաւաքվեցանք, կարծեմ կարող ենք սկսել մեր գործը:

Աշտոնի ընտրեցին նախագահ, որ հսկէ կարգապահութեան վրա. նա յայտնեց իւր չնորհակալութիւնը այդ բարձր պատիւ համար և յարգանքով նստեց սեղանի մօտ դրած նախագահական բազկաթոռի վրա: Բարձրացաւ հարց հայերէն խօսել, թէ ուսերէն:

—Իմ կարծեք, խօսեց հայադէտներէն մէկը, այստեղ հայերէն խօսելը մեզ համար մինչև անգամ բարոյական պարտաւորութիւն է: Ամբողջ տարին այնքան խօսում ենք ռուսերէն, որ լեզուներս անգամ յոգնում է, մինչդեռ հայերէն խօսելու դէպք չէ լինում: Եւ միթէ այժմ ես մենք, ազգի յառաջագնացներս, նորա յոյժը, նորա նպատակների և ձգտումների ներկայացուցիչներս, որ պարտաւոր ենք օրինակ լինել ուրիշների համար, դարձեալ պիտի հրաժարուենք մեր մայրենի լեզուից և կորստանք օտար բարբառ:—Հաստերը համակրեցին այդ հայեացքին և ջերմանալ սկսեցին պաշտպանել այդ առաջարկութիւնը: Թէև ըստ մեծի մասին մայրենի լեզուի պաշտպանները խօսում էին ի բոլոր սրտէ, բայց նոցա թէում կային և այնպիսիները, որոնց նպատակը այլ էր:

Գործով նրանք կամենում էին փակել լեզուն այն ուսանողներին, որոնք վատ կամ բոլորովին չէին խօսում հայերէն և այսպիսով հարկադրել նրանց լուռ մնալ: Սրանք իրանց կողմանէ բերում էին փաստեր, հերքում էին առաջիններին և պահանջում էին խօսել ռուսերէն, երբ մի կէս ժամ այդ մասին բաւական զուլիս ցաւացրին և ազմուկը սաստկացաւ, բարձրացաւ իւր տեղից Ա-

էր շրջապատող ամբոյսի վրա: Ժամը ուղիղ 11 էր, երբ զինուորներով ուղեկցված կառքը կանգնեց կախաղանի առաջ. մահապարտին իջեցրին կառքից, և շրջապատող աստիճանաւորներից մէկը ներկայացրեց նրան մի ծխախոտ, որը մահապարտը ընդունեց մի առանձին շնորհակալութեամբ: Նրա դալկացած դէքի վրա ոչինչ զգալի արտայայտութիւն չէր նշմարվում: Միայն մի ընդհանուր յուսահատութիւն յայտնում էր, որ այդ մարդը հասել է իր սե օրհասին. երբեմն երբեմն մահապարտը վրաց լեզուով մի քանի խօսքեր էր ուղղում իր մօտ կանգնած քահանային, որը նրան պատասխանում էր ըստ երևոյթին մխիթարական խօսքերով:

Դատաւճիւրը կարգացվելուց յետոյ, մահապարտը Աստուծուն վկայ բերեց, որ նա արդար է, և համբուրեց աւետարանը:

Այդ միջոցին դահիճը մօտեցաւ. նրան և հազցրեց սպիտակ երկար շապիկը, բայց մահապարտի ցանկութեամբ՝ այս անգամ սովորականին պէս, նրա երեսը չը ծածկեցին:

Պատուանդանի վրա բարձրանալու միջոցին, նա խնդրեց որ նրա շղթաներն արձակեն, ասելով, որ դա օրէնքին դէմ է, բայց չը նախելով աստիճանաւորների համաձայնութեանը կատարել նրա այս վերջին խնդիրը, այդ նրանց շաղկապեցաւ, որովհետև անհնաւոր էր սովորութեամբ էր, թէ անհոգութեամբ, բանալին չէին վերցրել: Պէտք է ասել, որ շրջապատողներից շատերը սաստիկ զայրացան դահիճի դէմ, որը իր անաջողակութեամբ, թուր շատ վատ զցեց մահապարտի վիզը, և դրանից մահապարտը իր վերջին հոգեւաբան մէջ երկու անգամ բացականցեց, որ ուղղին թուրը:

Կախվելուց յետոյ, մահապարտը մի քանի ջղային ցնցումներ արաւ, և նա արդէն յաւիտեանական թաղաւորութեան մէջն էր:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պարսկաստանից ստացած մասնաւոր նամակներից մենք տեղեկանում ենք, որ թուրքաց Հա-

չուրը—Պարսնայք, ասաց նա, խօսք չը կայ, որ ամենայն մարդու համար մայրենի լեզուն խօսելը ոչ միայն բարոյական պարտք է, այլ և հարկաւորութիւն. որովհետև առանց նրան անկարելի է ճշմարիտ զարգացում: Իրաւացի է և այն, որ մեզ

—հայերիս այդ սրբազան պահանջը աւելի հարկաւոր է քան մի այլ ազգի. որովհետև դա միակ միջոցն է, որով կարող ենք դեռ ես պահել մեր կրօնը: Միջոցն օտար ազգութեանց մէջ. ես յուսով եմ, որ այստեղ հաւաքուած մեր ընկերները այդ լուր զգում են և համաձայնում: Բայց այս րօպէիս մեր նպատակը այդ չէ. դրանք համար կայ առանձին միջոց և ժամանակ. իսկ այժմ մեզ հարկաւոր է քննադատութեան ներթափել մի քանի անձնական աւօրեայ հարցեր և որ ամենքը ես լուր դիտեն հարցը և յայտնեն իրանց դատողութիւնը, հարկաւոր է մի այնպիսի լեզու, որ ամենքին հասկանալի լինի—այդպիսին է ռուսերէնը:

Փոքրիկ հակաճառութիւնից յետ ընդունեցին Աշտոնի առաջարկութիւնը և սկսեցին խօսել ռուսերէն: Այն ժամանակ նախագահը առաջարկեց հետեւեալ հարցը, ինչ պիտէա ներկայացնել յօգուտ չքաւոր ուսանողների, ինչպէս սովորութիւն է ամեն տարի, ըստ թէ:

—Նախ քան սկսել վիճաբանութիւնները, հարկաւոր եմ համարում մի երկու խօսք ասել, ասեց Աշտոնը, ինչ որ վերաբերվում է պիէսաների արժանաւորութեանը. նրանց կենսական և բարոյական նշանակութեանը, այդ ի հարկէ ձեր հանդուանց գործն է. բայց գործնական կողմից աւելորդ չէ նկատել, որ կատարելագործեան համար շորիղէն և այլ ծախսերը կրկնապատկել արժան են: Բայց մի և նոյն ժամանակ Պէյպօին համար հարկաւոր են երկու կանայք, որոնց բաւական դժուար է զբոսնել:

—Երկու, ես բան չեմ տեսնում, ամպը յետ քաշի, ասում էր այդ րօպէին մի ուսանող մեծաքիթ Նիկողոսյն, որը իր քթով բռնել էր լոյսը: —Ենթանալը պարզ է, լուսամուտները են վատ

յատասնի բազմաթիւ ընտանիքներ, փախչելով անասնի սովից և անտանելի հարկերից, թողնում են իրանց հայրենիքը և յուսահատված դիմում են դէպի Պարսկաստան:

ԱԽԱԼՅԻԱՅԻ մեր սեփական թղթակիցը հեռագրում է մեզ հետեւեալը յունվարի 28-ից: «Երէկ մի մեծ տօնախմբութեան ժամանակ ողբերկած ծափահարութիւններով ընդունվեցաւ հայր Գարեգինի միտքը հաստատել այստեղ մի մշտական հիմնական դրամագլուխ ՎՄԵԿԻ և ՎՄԵՂՈ Հայաստանի լրագիրները պահպանելու համար: Իսկոյն ամեն կողմից թափվեցան առատ նուիրատւութիւններ, Գործի աջողութեան մասին կատարված անգամ չէ կարող լինել»:

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են որ այդտեղ սաստիկ ցրտերի և վառելափայտ չը լինելու պատճառով պրօգրմնազխայի մէջ դաստաւորութիւնը ընդհատված է առժամանակ:

ՄԵՐ մշտական թղթակիցը ԵՐԵՒԱՆԻՑ հաղորդում է մեզ հետեւեալը: «Վեհափառ Կաթողիկոսը բարեհաճեց 100 խալվար ցորեն ծախել Երևանի սովառանջ ժողովրդի վրա, 80 բուլը խալվար»:

ՄԵՂ գրում են ՇՈՒՇՈՒՑ որ այս օրերս մի գիւղացի երիտասարդին Շուշու ճանապարհի վրա սպանել են վիզը կտրելով և նրա մօտ եղած մի քանի հարիւր բուլը փողը տարել են: Չարագործները դեռ յայտնի չեն:

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ հաղորդում են որ յունվարից սկսած սաստիկ ցրտեր է անում այդտեղ և որ ծաղիկ հիւսնադրութիւնը շատ սաստկացել է Շուշում և նրա շրջակայքում, այնպէս որ մինչև անգամ հասակ առածները զոհ են գնում այդ ցաւին:

ԴԵՐԵՒԱՆԻՑ գրված նամակից, որ ՎՄԵԿԻՆ հետեւեալ համարներում կաշխատենք ամբողջութեամբ տպագրել, քաղում ենք հետեւեալ լուրը: Դեկտեմբերի 21-ին, անցեալ թվի, Գերբէնդում կայացաւ սիրողների մի հայոց ներկայացում: Խաղացին Ստեփանեանի «Խաթաբալա» և «Սկան» Պետրօվիչ պիէսաները: Ներկայացումն, որից զոյացաւ 100 ր. 50 կօպ, զուտ արդիւնք, տրվեցաւ յօգուտ Մարիաման օրիորդական դպրոցի:

Լոյս տալիս, պատասխանեց Նիկօն: Առաջին պարտնը թոյլ էր աչքերով:

—Պարոններ, սրախօսութեան ժամանակ չէ, շարունակեց գործը, նկատեց նախագահը:

—Ինչ որ վերաբերվում է կանանց, խօսեց Գեորգեանը, մենք աչքի առջև կարող ենք ունենալ երկու աղիւ: օրիորդներին, որոնք մինչև այժմ ջանք չեն անախտել ուսանողական օգուտ համար և ես յոյսով եմ, որ նրանք այս տարի ես, նոյնպէս անձնագործ կը լինեն, ինչպէս և առաջ: Եւ առաջարկում եմ, առանց այլախոյնութեան, ընտրել կատակերգութիւնը, մի կողմ գնելով միւս յարմարութիւնները, միայն այն պատճառաւ, որ ծախսը փոքր է. այդ համապատասխանում է մեր ճշ պատասխանը—որքան շատ եկամուտ և փոքր ծախս այնքան և լաւ: Ժողովուրդը այնքան յիմար չէ, որ այդ չը հասկանայ և այս պատճառաւ չէ կարող պահանջել մեզանից արհեստական հմտութիւն այդ գործում:

—Ես չեմ կարող համարել այդ հայեացքին, ասաց մէկը: Եթէ մենք ժողովուրդից առնում ենք փող, փոխարինապէս պիտի աշխատենք տալ նրան այնպիսի մի զբաղմունք, որ փոքր ի շատե բաւականացնէ նրա ճաշակը: Մեզ հարկաւոր չէ ողորմութիւն:

—Ինչ ողորմութիւն, գոչեց զայրացած Գեորգեանը, մեծ բան է, որ տարին մի անգամ մի երկու բուլի պիտի հանեն իրանց ծանրակշիւ քաշից շատ անգամ իրանց ամենամօտիկ ազգականներից մէկին օգնելու համար: Մինչդեռ հարկաւոր պատիկ աւելի ձգում են իրանց անասնական հեշտատիւթեանց համար: Ճաշակ էք ասում գոգի շարունակեց նա արհամարհական ձեռով, այն ժամանակ վարձեցէք երկու պանդոկի երգչուհի, որ կրկեն նրանց համար, կամ կարդացէք Պէյպօին քաղաքի պատմութիւնը և հաւատացէք որ դժուար նրանք աւելի բաւական կը լինեն, քան մի ամենալաւ ներկայացումներով:

(Կը շարունակվի)

*) Յայտնի բոլոր հոգեկան հիւանդութեանց, Ս. Որքան և անհաւատալի և անբնական թուր պատմածս, այնուամենայնիւ այդպիսի անցքեր ոչ սակաւ պատահում են զարգացած ուսանողների շրջանում: